

Sliktais raksturs izglītībā

Skolotāju emocionālā veselība labāk palīdz konfliktu risināšanā un agresīvu bērnu izprašanā. Kā skolotājam, vadītājam, jauniešiem un ģimenes locekļiem pārvarēt *sliktā rakstura* mēstos izaicinājumus izglītības vidē, skolas gaitās, kolēģos, audzēkņos un sevī? Vai ārsts var palīdzēt un kā izprast skolēnu agresīvās reakcijas, vairāk intervijā *Skolas Vārdam* stāsta Rīgas Stradiņa universitātes Psihosomatikas klīnikas ārsts – rezidents psihosomatiskajā medicīnā un psihoterapijā Artūrs Miksons.

Rīgas Stradiņa universitāte (RSU) organizē emocionālās veselības seminārus un dažādus pasākumus. Top arī metodisks materiāls pedagogiem. RSU portālā (<http://psihosomatika.lv>) pieejama informācija, ka jēdziens *slikts raksturs* bieži tiek lietots nevietā. Visbiežāk šo apzīmējumu attiecina uz *mūžīgajiem* īgņām un kritizētājiem. Tomēr par *labu* raksturu neliecina arī nemitīga gatavība pakļauties, piekrist visam *mīlā miera labad*, noslāpējot savu pozīciju, aktivitāti un spējas un dzīvojot ar pastāvīgām aizvainojuma, skaudības un nenovērtētības izjūtām. Ārsti saka – nav tādas diagnozes *sliktais raksturs*. Tā drīzāk ir dažādu emocionālu traucējumu izpausmes forma, aiz kuriem cilvēki neapzinoties aizslēpj kādas smagas un sāpīgas jūtas, piemēram, savu nedrošumu un nepārliecinātību.

Kā ārsts var palīdzēt skolotājiem darbā ar agresīviem un īgņiem bērniem?

Galvenais ir palīdzēt skolotājiem saprast pašiem sevi, kas ir laiktietilpīgs process. Pedagogam ir jābūt emocionāli veselam, lai varētu strādāt ar bērniem. Tas ietver savu emociju izprašanu. Ja skolotājs pats ar sevi netiek galā, tad nevarēs palīdzēt arī bērniem.

Kāda ir RSU praktiskā palīdzība šajā problēmā?

Tiek strādāts pie metodiskajiem materiāliem skolotājiem, sociālajiem pedagogiem un psihologiem *Kā strādāt ar grūtajiem skolēniem* (Red. Par materiāla

izdošanu varat uzzināt *Skolas Vārda* šā gada izdevumos). Materiāls ir izdošanas procesā.

Tiek organizēti dažādi semināri, kuriem iespējams sekot līdzī mūsu mājaslapā www.psihosomatika.lv, kā arī skolām ir iespēja vienoties individuāli par sadarbību, rakstot uz e-pastu arturs.miksons@rsu.lv.

Kas parasti ir cēlonis bērna agresīvām reakcijām?

Pirmkārt, visbiežāk tā ir vēlme pēc uzmanības. Svarīgi, kāda reakcija no vecāku puses ir mājās. Piemēram, izrāda emocijas, bet vecāki nereaģē, kas bērnu sadusmo. Tālāk šī pieredze tiek pārnesta uz skolu. Ja skolotājs arī nereaģē, bērns būs vēl dusmīgāks. Bērns vēlas izprovocēt emocionālu reakciju no pieaugušā, kas var izpausties kā agresija.

Otrkārt, tā var būt agresija, ko bērns saņem mājās, proti, ja mājās konfliktu risina tikai ar fiziska spēka palīdzību, bērns identiski reaģē skolā.

Treškārt, agresīvs var būt vesels bērns, kurš šādā veidā aizstāv savas robežas vai īpašumu. Piemēram, klasesbiedrs atņem penāli. Bērns verbāli – sākumā mierīgi – dara zināmu, ka tas nav patīkami. Ja nav reakcijas, bērns aizstāvoties var pielietot fizisku spēku. Skolotāji nereti pamana tikai šī konflikta gala rezultātu – ir sitiens vai pagrūdiens, neiedziļinoties sākotnējos faktos. Tad sanāk, ka bērns sevi aizstāv, bet viņu par to soda. Rezultātā attīstās bērns, kurš pats sevi neaizstāv. Tiek mācīts, ka ar visu ir jādalās, nedodot iespēju izvēlēties, vai bērns pats to vēlas vai nē. Tiek ieaudzināta *upura loma*.

Vai to varētu izskaidrot ar pedagogu neiedziļināšanos konfliktā?

Ne vienmēr, bet ir gadījumi, kad pedagogs neiedziļinās. Jebkura situācija ir jāizpēta. Jāsaprot, kurš atņēma penāli un kāpēc, nevis jāsoda tas, kurš sita vai grūda. Pēc faktu noskaidrošanas seko analīze. Jāiedziļinās katrā situācijā, un, ja nepieciešams, tad var aicināt palīgā citus kolēģus, kuriem, iespējams, jau ir pieredze ar līdzīgām situācijām.

Nereti bērni paši konfliktu ir atrisinājuši un skolotāju iejaukšanās nemaz nav nepieciešama.

Vai bērnu agresijas pamatā varētu būt vainojama pārtika, neveselīgs uzturs?

Tā ir situācijas racionalizēšana un zināšanu trūkums. Alternatīvu meklēšana tam, kādēļ bērns ir agresīvs. Palikšana pie šāda skaidrojuma nozīmē iemesla nemeklēšanu citur, teiksim, ģimenē.

Cukurs var padarīt bērnu mazliet aktīvāku, bet tas noteikti nebūs iemesls agresivitātei.

Vai salīdzinājumā ar padomju laikiem bērni ir kļuvuši agresīvāki?

Tā tikai liekas. Padomju laikos ar agresiju tika galā citādāk, autoritatīvāk. Ja bērns spēj dusmoties, tas norāda uz viņa veselumu. Klusēšana konfliktu risināšanā norāda uz neveselumu. Audzināšanas metodes ir mainījušās. Bērni izrāda emocijas, un tas ir normāli. Agrākos laikos dusmas tika turētas sevī, un šāda *norma* tika nodota no paaudzes paaudzē.

Liela daļa skolotāju šajā paaudzē ir auguši...

Jā, piekrītu. Laikos, kad vecākiem cilvēkiem pretī neko teikt nedrīkstēja. Šobrīd bērni pārbauda robežas, runājot pretī. Ja skolotājs ir emocionāli vesels, viņš prātīs ar katru konflikta situāciju tikt galā. Nevis apvainosies, bet sapratīs. Tādos gadījumos situāciju risinājums ir pavisam citādāks.

Kādas ir galvenās praktiskās vadlīnijas pedagogiem?

Pirmkārt, ir jāizprot sevi.

Otrkārt, ir jācenšas dalīties ar dažādām situācijām un to iespējamiem risinājumiem. Dalīties ar citiem skolotājiem, atbalsta personālu. Skolotāji mūsu vadītajos semināros atzīst, ka ir nepieciešams solidarizēties, ir nepieciešama pieredzes apmaiņa, atbalsta grupas u.c. aktivitātes. Tātad – nebaidīties stāstīt par to, kas nesanāk. Traucēklis šim aspektam ir uzskats „kā es izrādīšu, ka netieku galā?”. Bet emocionālais atbalsts ir nepieciešams.

Treškārt, izzinot faktus, situācijas ir jāanalizē. Klases audzinātāji vairāk vai mazāk pārzina katra bērna situāciju mājās. Ja tā ir nelabvēlīga, skolotāja pienākums ir padarīt situāciju labvēlīgāku. Ir jāstrādā kombinēti – jāsadarbojas ar vecākiem un atbalsta personālu. Skolā var būt uzlabojumi, bet, ja mājas vide paliek nemainīga, rezultāta nebūs.